

Hämeenkylmänkukka

Nipsippa
Pulsatilla patens

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 1066/2023)
Rauhoitettu (LSA 1066/2023)

EU:n lajikoodi: 1477

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)
BOR suojelutaso epäsuotuisa riittämätön,
paraneva

Luonnehdinta

Hämeenkylmänkukka on mätästävä, kukkimisaikana noin 10–30 cm korkea, valkokukkaista kangasvuokkoa (*Pulsatilla vernalis*) muistuttava monivuotinen kasvi. Toukokuussa avautuvat isot yksittäiset kukat ovat siniset tai violetinsiniset, ja niiden ulkopinta on valkokarvainen. Kasvilla on kukinta-aikana vain valkokarvaisia varsilehtiä. Pystyt, liuskaiset aluslehdet puhkeavat vasta kukkimisen jälkeen.

Elinympäristö ja levinneisyys

Hämeenkylmänkukka kasvaa kuivahkoilla ja valoisilla hiekkakankailla, harjunrinteillä, harjulehdoissa ja moreenikumpareilla. Nykyään yhä suurempi osa kasvupaikoista on polkujen reunoilla, rajalinjoilla ja muilla ihmisen avoimena pitämällä paikoilla. Aiemmin vastaavia, kylmänkukalle suotuisia elinympäristöjä kehittyi metsäpalojen ja metsälaidunnuksen seurauksena. Suomessa kasvia tavataan vain suppealla alueella Etelä-Hämeessä.

Nykytila ja uhkatekijät

Viime vuosisadan ja erityisesti viime vuosikymmenien aikana hämeenkylmänkukan esiintymien määrä on vähentynyt alle puoleen. Valtaosa olemassa olevista kasvustoista on supistunut yhden tai korkeintaan muutaman yksilön ryhmiksi. Uhkatekijöinä ovat kasvupaikkojen kunttaantuminen ja heinittyminen, puuston, etenkin metsien uudistamisessa syntyneiden tiheiden taimikoiden varjostus, soranotto, rakentaminen ja keräily. Vain noin neljäsosa hämeenkylmänkukan nykyisistä kasvupaikoista on suojeltu, mutta suurin osa lajin elinvoimaisista esiintymistä on suojelualueilla.

Hoitosuosituks

Hämeenkylmänkukalle haitallista kasvillisuuden liiallista sulkeutumista voidaan ehkäistä yksittäisten puiden, etenkin varjostavien kuusten poistolla. Tavanomaiset metsätaloustoimenpiteet eivät sovellu lajin kasvupaikoille. Hakkuiden jälkeinen maanpinnan muokkaus voi tuhota esiintymiä. Metsänhoidon kriittisin vaihe hämeenkylmänkukan elinvoimaisuuden kannalta on ylitieä taimikkovaihe, joka edesauttaa pohjakerroksen sammaloitumista. Tiheitä taimikoita tulee siksi harventaa. Kulutus tai kevyt maanpinnan rikkominen olisi lajin uudistumisen kannalta suositeltavaa. Luonnonhoidollisen kulutuksen toteuttamiseen on mahdollista hakea rahoitusta METSO-ohjelman kautta.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Jutila, H. 2009. Hämeenkylmänkukan esiintyminen Suomessa. Etelä-Hämeen luonto 2009: 4–14.
- Kalliovirta, M. 2017. Hämeenkylmänkukka (*Pulsatilla patens* (L.) MILL.). Teoksessa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. S. 193–196. Suomen ympäristö 1/2017.
- Kalliovirta, M., Rytteri, T. & Heikkinen, R. 2006. Population structure of a threatened plant, *Pulsatilla patens*, in boreal forests: modelling relationships to overgrowth and site closure. Biodiversity and Conservation 15: 3095–3108.
- Uotila, P. 2012: *Pulsatilla patens* – hämeenkylmänkukka. Teoksessa: Rytteri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. (toim.). Suomen uhanalaiset kasvit. S. 277–279. Tammi, Helsinki.

Kuva: Terhi Rytteri